

Strategia energetică națională – factor fundamental al dezvoltării economice

Prof. univ. dr. Ioan Bari

REI – ASE, București

Drd. Daniela Momete

Facultatea Chimie Industrială – Universitatea “Politehnică”, București

*Energy plays a critical role in all societies, and governments have a long tradition of intervention and participation in the energy sector even in the more market-oriented economies. A growing number of governments and international agencies now agree with the liberalization advocates that reducing public interventions in the energy sector can generate substantial economic benefits. At the same time, however, the environment, social and economic costs of poorly designed markets and ineffective government policy have become all more obvious. This paper discusses the traditional role of the government interventions in the energy sector and shows specific policy issues including reforming former monopoly sectors, identifying potential benefits of energy mix. Our opinion concerning the enlargement of EU is also expressed: Romania is willing to accept the *acquis communautaire* in the energy field, although some obligations such as 90 days oil stock appear more difficult to achieve in short term. The security of supply and environmental protection appear most relevant in Romania as compared with competitiveness of the energy sector. This perception might be partially justified by history and by the obvious local environmental problems, but the lack of competitiveness could rapidly undermine the economic basis for the first two objectives.*

Key words: energy sector, public interventions, liberalization

Prezentare generală

Energia reprezintă sistemul vascular al activității economice și cheia spre bunăstarea socială și personală. Energia în formele sale variate este esențială pentru dezvoltarea economică, competitivitate și piața muncii. Producerea, distribuția și utilizarea energiei au un impact deosebit asupra mediului fizic și social.

Sursele energetice ocupă un loc central în avuția națională constituind atât condițiile materiale cât și forța motrice necesară pentru

dezvoltarea producției bunurilor materiale și a serviciilor.

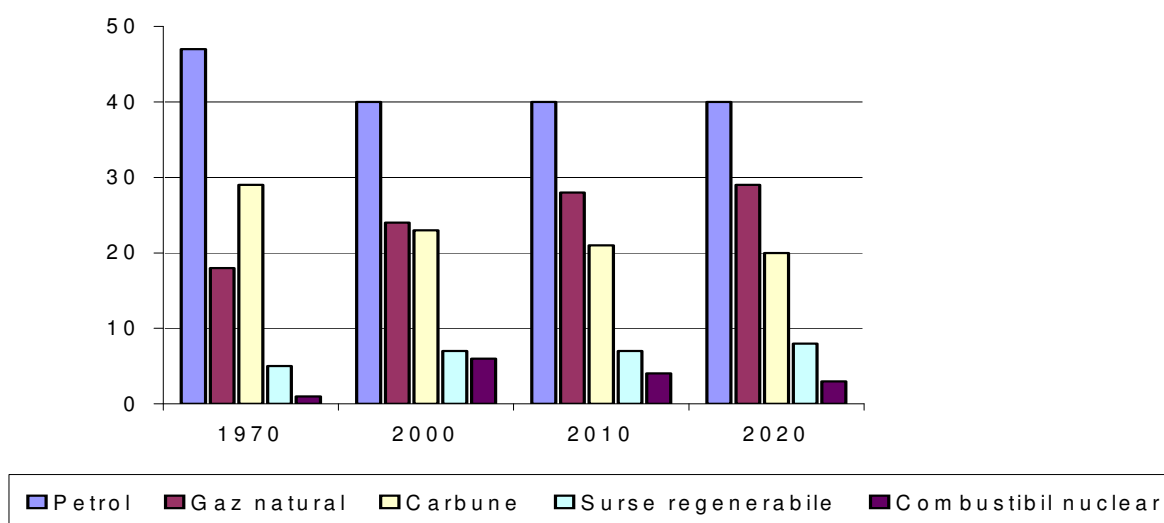
Istoria modernă este, mai ales în a doua jumătate a secolului XX, puternic marcată de sporirea considerabilă și diversificarea producției și a consumului de energie, de modificarea profundă a structurii acestora.

Aproximativ o treime din populația lumii - mai mare de șase miliarde - trăiește în sărăcie. Simptomele acestestui fenomen, la fel ca și cauzele sale cronice, sunt legate în multe privințe de modul de producere și

utilizare a energiei. Astăzi 1.5 miliarde de oameni din țările în curs de dezvoltare nu au acces la serviciile comerciale electrice, o barieră care limitează activitățile generatoare de venituri, creșterea economică, dezvoltarea sistemului educațional, accesul de serviciile de sănătate, amenințând dezvoltarea durabilă și măbind și mai mult diferențele din mediile urban – rural. Lipsa formelor de energie formează o barieră clară în calea “ruperii” ciclului sărăciei, limitând posibilitățile de angajare și subminând livrarea serviciilor sociale, educaționale și medicale.

Recunoscând aceste probleme Programul de Dezvoltare a Națiunilor Unite (UNDP) a creat Divizia de Energie și Dezvoltare Durabilă care a inițiat Programul Global Energetic de Dezvoltare Durabilă¹. Premisă importantă a acestui program este că energia nu este un scop în sine, ci un mijloc pentru atingerea scopurilor umane de dezvoltare durabilă. În timp ce furnizarea adecvată de energie nu garantează creșterea economică și generarea locurilor de muncă, absența sa limitează în mod clar dezvoltarea. Creșterea economică a multor țări a fost fără îndoială limitată de inadvertențele fizice și instituționale ale propriilor sisteme de energie.

Figura 1 .Structura consumului mondial de combustibili (cf. Energy Information



Administration, International Statistics Database pentru 1970 și 2000; World Energy Projection System, 2002).

Obiectivele de dezvoltare prevăzute de Programul Energetic Global sunt axate pe promovarea dezvoltării durabile prin rețele de energie durabile și activități la nivel național, regional și global. Serviciile energetice vor fi utilizate ca un instrument pentru dezvoltarea socio-economică prin acțiuni orientate spre reducerea sărăciei, protecția mediului și generarea suportului necesar.

Acest program global are patru obiective imediate:

1. Să susțină activitățile energetice durabile la nivel global și regional prin realizarea unei legături între energie și dezvoltare, așa cum a fost recomandat la toate conferințele importante ale Națiunilor Unite.
2. Să susțină activități energetice la nivel național și să monitorizeze felul în care este diseminată informația la nivel statal și capacitatea de adaptare a programelor energetice la obiectivele naționale de dezvoltare.
3. Să dezvolte parteneriate cu Agenții ale Națiunilor Unite, sectorul privat, ONG-uri, sponsori, instituții ale statului, centre tehnice de excelență în energie, pentru a conlucra

¹ UNDP Energy & Atmosphere Programme –

pentru îndeplinirea obiectivelor energetice propuse prin dezvoltarea unor rețele de resurse energetice și prin permiterea accesului la ele pentru clienții UNDP la nivel național.

4. Să susțină evaluarea tehnologică și diseminarea informației în domeniile tehnologiilor alternative, a inovațiilor în domeniul folosirii resurselor convenționale.

Situația României în sectorul energetic

Transformarea economiei românești și orientarea ei către o dezvoltare durabilă, în concordanță cu interesele naționale și cu integrarea în Uniunea Europeană (UE), presupun creșterea competitivității și a performanțelor industriei românești în vederea întăririi capacității de adaptare a economiei țării la cerințele pieței internaționale, în condițiile globalizării economiei mondiale.

România a adoptat inițiative importante, cum este și "Strategia națională pentru dezvoltarea energetică" (parte a Politicii industriale a României) intrată în vigoare în iunie 2002. Totuși, strategia se concentrează mai mult pe producția de energie și nu ia în discuție îmbunătățirea serviciilor publice. Situația financiară a utilităților publice este un fapt îngrijorător. Prețul electricității nu acoperă costurile de producție, această problemă ducând la slăbirea economiei României. Nu există încă un program clar pentru restructurarea companiilor producătoare de energie pentru a diminua costurile de producție.

România a deschis capitolul energetic de negocieri în vederea aderării la UE în primul semestru al anului 2002. Principalele probleme sunt legate de piața internă, constituirea de stocuri de petrol pentru cazuri de urgență și siguranța nucleară.

Industria energiei electrice

Producția de energie electrică a României se realizează în cea mai mare parte în termocentrale (60%). Ponderea energiei realizată în hidrocentrale este mai redusă (circa 30%), iar cea bazată pe combustibil nuclear este de circa 10%. Industria energiei electrice și termice a cunoscut în ultimii 12 ani schimbări profunde atât în ceea ce privește cadrul instituțional, cât și al legislației specifice. Optându-se pentru continuarea demonopolizării și creării unui mediu concurențial în sector, în anul 2000, prin reorganizarea fostei Companii Naționale de Electricitate (CONEL), au fost înființate două societăți comerciale de producție a energiei electrice, una în sectorul termoenergetic (Termoelectrica) și alta în sectorul hidroenergetic (Hidroelectrica), o companie națională pentru transport și o societate comercială pentru distribuția energiei electrice. Pe lângă acestea, funcționează ca furnizor de energie electrică un grup al Centralei Nuclear-Electrice de la Cernavodă.

Opțiunea pentru centralele nucleare se explică prin producerea energiei ieftine. Astfel, în România se constată existența unui preț de vânzare greu suportabil de către consumatori, simultan cu funcționarea unui număr semnificativ de termocentrale vechi, cu slabă eficiența, care au depășit timpul de viață de 30 de ani². Prin urmare, statul român dorește continuarea introducerii în sistemul energetic național a unor noi unități nucleare. Ca urmare a acestui deziderat, statul român a garantat integral un împrumut în valoare de 400 milioane de euro pentru finalizarea Unității 2 a Centralei Nuclear-Electrice de la Cernavodă, semnat de către Societatea Nuclearelectrica pe 10 decembrie 2002 cu un consorțiu de bănci format din Société Générale, BRD și Credit Lyonnais.

Strategia națională de dezvoltare a domeniului nuclear (HG 1259/2002) arată că în anul 2000 circa 35% din energie electrică produsă în Uniunea Europeană a fost de

Sustainable Energy, The Concept, 2000.

² C. Popa - *Adevărul*, 6.12.2002, pg. 4.

origine nucleară. Evident, fiecare țară are propria sa strategie energetică: în timp ce Franța sau Belgia se bazează pe electricitatea provenită din sursă nucleară (cca 50%), alte țări nu intenționează să mai construiască unități nucleare pe teritoriul lor și chiar le închide pe cele existente (Germania, Suedia).

Industria extractivă și de prelucrare a țițeiului

Produsele petroliere continuă să joace un rol important în UE (procetul de petrol din mixul energetic prognozat pentru 2020 este de 40%).

În sectorul petrolier principalul operator din sistemul românesc este, în momentul de față Societatea Națională a Petrolului "Petrom" S.A., societate cu capital majoritar de stat, având ca obiect de activitate explorarea și exploatarea zăcămintelor de hidrocarburi de pe uscat și din platoul continental al Mării Negre, rafinarea țițeiului, transportul produselor petroliere proprii prin rețele proprii de distribuție și importul și exportul de produse petroliere. În cadrul ei funcționează două rafinării (Petrobrazi și Arpechim) un complex petrochimic (Doljchim), mai multe sucursale de distribuție a produselor petroliere, două sucursale de transport al produselor petroliere (Transpeco și Petrotrans), precum și sucursale de cercetare-proiectare și informatică. "Petrom" S.A. asigură circa 60-65% din necesarul intern de produse petroliere și circa o treime din necesarul de gaze naturale. Domeniul petrolier mai cuprinde 8 rafinării, toate cu capital integral sau majoritar privat. În prezent capacitatea operațională este de 22.3 mil tone/an³. "Petrom" S.A. are concesionate 3 perimetre de exploatare-extracție în Kazahstan, unde au demarat lucrările de foraj și în India, unde lucrările de explorare sunt în curs de desfășurare. Domeniul distribuției produselor petroliere este la un nivel puternic

concurențial și cuprinde atât rețeaua de stat a Petrom cât și o mulțime de alte rețele aparținând unor cunoscute companii străine (Shell, Lukoil, Agip, OMV, etc). Este de așteptat ca în viitor producția de țiței să rămână relativ constantă prin punerea în exploatare a unor noi rezerve, inclusiv pe platforma continentală a Mării Negre, care să compenseze parțial declinul în alte zone și prin rețehnologizare și modernizarea utilajelor de extracție.

Industria petrolieră constituie un sector important al economiei naționale și un suport al dezvoltării pentru numeroase sectoare ale sale și de aceea necesitatea modernizării și restructurării industriei petroliere constituie un factor principal în procesul dezvoltării economice durabile a țării.

Punctele tari ale industriei petroliere românești sunt: dimensiunea și capacitatea operațională a rafinăriilor mari, care este comparabilă cu cea a rafinăriilor din Europa occidentală, tradiția îndelungată în domeniu, forța de muncă ieftină și calificată, înzestrare tehnică, complexitate mare. Însă există și dezavantaje: dependența de importul de materie primă, excedentul de capacități de rafinare (din circa 34 mil tone/an capacitate, operaționale sunt 22.3 mil tone/an, iar prelucrarea actuală este de 11-12 mil tone/an), nivel redus de utilizare a capacităților de rafinare, costuri de exploatare ridicate, personal supradimensionat, grad redus de automatizare și informatizare, dotare învechită cu funcționalitate redusă. Constrângerile care stau în calea dezvoltării acestui sector sunt determinate de nivelul ridicat al inflației, cu influențe negative în activitate societăților comerciale și creșterea concurenței pe piața internă, precum și costurile ridicate ale internalizării costurilor de mediu.

Industria gazelor naturale

Gazul este privit ca un combustibil de tranziție către dezvoltarea durabilă. Utilizarea

³ HG 657/20.06.2002 – *Politica industrială a României și Planul de acțiune pentru implementarea politicii industriale a României.*

sa variaza în UE de la circa 50% în Olanda până la mai puțin de 2% în Suedia.

În sectorul de gaze naturale din România, după restructurarea acestuia, funcționează o societate națională de exploatare, producție, furnizare și depozitare, o societate națională de transport și două societăți comerciale de distribuție. Continuare reformei sectorului de gaze naturale se va face prin inițierea procesului de privatizare, existând intenții pentru privatizarea în domeniul distribuției. O opțiune strategică pentru acest sector o constituie diversificarea surselor de aprovizionare cu gaze naturale care va fi realizată prin interconectarea sistemului de transport național cu cale din Ungaria și Bulgaria, precum și prin construirea unui terminal de gaze lichefiate la Marea Neagră.

Industria extractivă de cărbune

Cărbunele continuă să constituie o importantă resursă energetică în UE, în special în Marea Britanie, Germania, Franța și Spania (cărbunele reprezintă 15% din consumul de energie primară, din care 80% este în domeniul furnizării de electricitate).

Extracția de cărbune în România se realizează în cadrul Companiei Naționale a Lignitului Târgu-Jiu, Companiei Naționale a Huilei

Petroșani și a Societății Naționale a Cărbunelui Ploiești. Pentru reducerea pierderilor din exploatare a fost elaborat un program care prevede închiderea etapizată a 279 de mine. Până în 2001 au fost închise 32 de mine, în anul 2002 fiind prevăzută finalizarea acțiunii pentru încă 37 de mine. Din punctul de vedere al producției, se preconizează pentru următorii ani o creștere ușoară a acesteia, în special în cazul huilei.

În concluzie, în România producerea de electriceitate se bazează pe electricitatea termo-, hidro- și nucleară. 95% din consumul de cărbune, 44% din consumul de gaz și 40% din consumul de petrol provin din surse indigene. Cele trei componente apar să aibă o importanță egală, însă există o preferință de utilizare din punctul de vedere al componentelor dezvoltării durabile: pe primul loc este securitatea furnizării, pe locul doi protecția mediului și ultimul loc este ocupat de competitivitate. Această percepție se justifică parțial prin condițiile istorice și prin problemele de mediu locale, dar lipsa competitivității poate submina rapid bazele economice ale primelor două obiective. Politica viitoare energetică va trebui să ia în considerare o balanță echitabilă a celor trei criterii (situație întâlnită în cazul Ungariei).

Tabel 1. Importanța acordată de cele 12 țări în curs de aderare la UE componentelor dezvoltării durabile¹.

Țara	Componentele dezvoltării durabile		
	Securitatea furnizării	Protecția mediului	Competitivitate globală
Bulgaria	Foarte important	Important	Puțin important
Cipru	Important	Foarte important	Important
Estonia	Important	Foarte important	Puțin important
Letonia	Important	Puțin important	Foarte important
Lituania	Foarte important	Important	Puțin important
Malta	Foarte important	Important	Puțin important
Polonia	Foarte important	Important	Foarte important
Republica Cehă	Foarte important	Important	Puțin important

¹ W. Eichhmmmer – “Integrating Environment and Sustainable Development into Energy Policy”, Brussels, ianuarie 2001.

România	Foarte important	Important	Puțin important
Slovacia	Foarte important	Puțin important	Important
Slovenia	Foarte important	Important	Important
Ungaria	Foarte important	Foarte important	Foarte important

Bibliografie selectivă:

1. HG 657/20.06.2002 – *Politica industrială a României și Planul de acțiune pentru implementarea politicii industriale a României.*
2. UNDP – *Energy for sustainable development*, 2002.
3. <http://europa.eu.int>,
<http://infoeuropa.ro>.
4. L. Bergman – “*The Swedish Electricity Market: Current issues*”, IAEE Newsletter, IV quarter 2002.
5. A. Taheri, R. Stevenson – “*Energy price, environmental policy and technological bias*”, *The Energy Journal*, vol. 23, no. 4, 2002.